

Mål C-693/19

Sammanfattning av begäran om förhandsavgörande enligt artikel 98.1 i domstolens rättegångsregler

Datum för ingivande:

13 september 2019

Domstol som begär förhandsavgörande:

Tribunale di Milano (Italien)

Datum för beslutet att begära förhandsavgörande:

10 augusti 2019

Kärande:

SPV Project 1503 Srl

Dobank SpA

Svarande:

YB

Saken i det nationella målet

Exekutionsförfarande – Utmätning

Syfte med och rättslig grund för begäran om förhandsavgörande

Tolkningen av artikel 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna samt artiklarna 6 och 7 i rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal (EGT L 95, 1993, s. 29).

Fråga som har hänskjutits för förhandsavgörande

Utgör, och i så fall under vilka villkor, artiklarna 6 och 7 i direktiv 93/13/EEG och artikel 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna hinder för en nationell lagstiftning som den aktuella, enligt vilken verkställighetsdomstolen inte får pröva det implicita innehållet i en

lagakraftvunnen, rättslig exekutionstitel och inte heller får frångå den implicita rättskraftens verkningar, när konsumenten förklarar sig vilja åberopa att ett avtalsvillkor är oskäligt i det avtal som ligger till grund för exekutionstiteln,?

Anförda unionsbestämmelser

Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna

Direktiv 93/13/EEG

Anförda nationella bestämmelser

Lagstiftningsdekret nr 206 av den 6 september 2005 (Codice del consumo, den så kallade konsumentlagen), i synnerhet artikel 33.1 och 33.2 f:

”1. Villkor i ett avtal som ingås mellan en konsument och en näringsidkare ska anses vara oskäliga om de i strid med kravet på god sed medför en betydande obalans i parternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet till nackdel för konsumenten.

2. Avtalsvillkor ska anses vara oskäliga till dess att motsatsen har bevisats, om de har till syfte eller verkan att

...

f) den konsument som inte fullgör sina skyldigheter förpliktas att betala ett uppenbart oskäligt belopp i skadestånd, avtalsvite eller liknande; ...”

samt artikel 36:

”1. Avtalsvillkor som anses vara oskäliga i enlighet med artiklarna 33 och 34 är ogiltiga, men avtalet fortsätter att gälla i övrigt.

...

3. Ogiltighetsverkan gäller enbart till förmån för konsumenten. Frågan om ogiltighet får väckas ex officio av domstolen.”

Kortfattad redogörelse för de faktiska omständigheterna och förfarandet i det nationella målet

- 1 Svaranden YB ingick ett flertal låneavtal till ett sammanlagt belopp om 18 200 euro med Findomestic Banca SpA. Denna fordran överläts till Activa Factor SpA, som i sin tur överlät den till käranden SPV Project 1503 Srl (nedan kallat SPV).

- 2 Dessa låneavtal innehöll avtalsvillkor enligt vilka konsumenten skulle betala en förseningsavgift och dröjsmålsränta i händelse av försenad uppfyllelse av skyldigheten att återbetala lånet.
- 3 SPV delgav med stöd av dessa avtalsvillkor YB ett betalningsföreläggande, mot vilket gäldenären inte framställde någon invändning och som därför vann laga kraft. SPV delgav senare YB ett beslut om utmätning av de fordringar som YB hade på en rad banker. I nämnda beslut anfördes ett utmätningensbelopp om 31 332 euro.
- 4 Det aktuella beloppet var summan av 16 290,52 euro för "Kapital enligt betalningsföreläggandet", 13 539,27 euro för "Ränta enligt betalningsföreläggandet" och resterande belopp för kostnader och arvoden.
- 5 Vid förhandlingen preciserade SPV att dess fordran uppgick till 34 479,25 euro.
- 6 I exekutionsförfarandet fann den hänskjutande domstolen att avtalsvillkoret om dröjsmålsräntans storlek (det vill säga en årlig räntesats på över 14 procent) kunde anses vara oskäligt och frågade därför gäldenären om han ville åberopa att avtalsvillkoren om dröjsmålsränta var oskäliga, med därav följande möjlighet att minska SPV:s fordran.

Parternas huvudargument

- 7 Under utmätningförfarandet har YB förklarat sig vilja åberopa att avtalsvillkoret om dröjsmålsräntans storlek är oskäligt. Med hänvisning till EU-domstolens dom av den 9 november 2010, C-137/08, VB Pénzügyi Lízing Zrt. (ECLI:EU:C:2010:659), har den hänskjutande domstolen funnit att den har befogenheter att genomföra utredningar ex officio för att fastställa om avtalsvillkoret om dröjsmålsräntans storlek är oskäligt.
- 8 SPV har uteslutit att rättskraften av betalningsföreläggandet får frångås, eftersom den tillgodoser kravet på rättssäkerhet. SPV har i andra hand anført att YB har bevisbördan vad gäller frågan huruvida avtalsvillkoret är oskäligt. Slutligen har SPV gjort gällande att dröjsmålsräntans avtalade storlek inte har karaktär av ockerränta.

Kortfattad redogörelse för skälen till att förhandsavgörande begärs

- 9 Enligt praxis från Corte [suprema] di cassazione omfattar rättskraften inte enbart det uttryckliga avgörandet, utan även de skäl som, om än implicit, utgör logiska och rättsliga förutsättningar för avgörandet. Nämnda rättspraxis tillämpas även på ett betalningsföreläggande som, för det fall att det inte framställs någon invändning, får rättskraft inte bara vad gäller storleken av den fordran som görs gällande, utan även vad gäller den handling som ligger till grund för fordran.

Detta innebär att de skäl som anförts till stöd för ansökan om betalningsföreläggande därefter inte kan bli föremål för prövning.

- 10 Denna i rättspraxis fastslagna princip kallas för ”implicit rättskraft” och baseras på det logiska argumentet att en domstol, när den har avgjort en fråga, uppenbarligen har avgjort alla övriga frågor, som är av betydelse för den uttryckligen avgjorda frågan, på ett sådant sätt att de inte utgör hinder för sistnämnda avgörande.
- 11 När borgenären har beviljats betalningsföreläggande får borgenären efter delgivning därav inleda ett utmätningsförfarande genom att delge beslutet om utmätning. Genom utmätning hos tredje man får borgenären med stöd av en exekutionstitel närmare bestämt (efter delgivning av respektive beslut) utmäta de fordringar som borgenärens gäldenär har på tredje man.
- 12 Enligt praxis från Corte [suprema] di cassazione utgör utmätningsförfarandet, i motsats till fastställelseförfarandet, ”inte någon sammanhängande kedja av handlingar som mynnar ut i ett enda slutligt avgörande, utan en följd av delförfaranden, det vill säga en självständig serie av handlingar som utgör grunden för flera efter varandra följande avgöranden”. Inom ramen för exekutionsförfarandet utövar domstolen föreläggandebefogenheter som ”begränsar sig till genomförande av exekutionsförfarandet på så sätt att de moment som förfarandet består av genomförs på ett korrekt sätt utifrån kriterier om snabbhet och ändamålsenlighet”. Således utesluts all beslutsbefogenhet.
- 13 Vad gäller de befogenheter som verkställighetsdomstolen får utöva ex officio påpekar den hänskjutande domstolen vidare att den omständigheten att det finns en giltig exekutionstitel utgör en förutsättning för exekutionsförfarandet. Exekutionstiteln måste följaktligen bestå under hela utmätningsförfarandet. I motsatt fall avskrivs ärendet. Verkställighetsdomstolen har således befogenhet/skyldighet att kontrollera att det finns en exekutionstitel när utmätningsförfarandet inleds och under hela förfarandet. Om exekutionstiteln bortfaller, ska domstolen avbryta förfarandet. Emellertid är verkställighetsdomstolens befogenhet ex officio begränsad till att pröva att exekutionstiteln finns och får inte utvidgas till att omfatta handlingens ”implicita innehåll”.
- 14 Den hänskjutande domstolen preciserar vidare att i samband med utmätning av fordringar får tredje man (det vill säga utmätningsgäldenärens gäldenär) från och med delgivningen av beslutet om utmätning i uppgift att ansvara för de belopp som utgör vederbörandes skuld upp till storleken på det belopp som framgår av beslutet om utmätning. Nämnda tredje man ska även meddela borgenären ”vilka varor eller belopp som vederbörande är skyldig eller har i sin besittning samt när vederbörande ska utföra betalningen eller leveransen” (artikel 547 första stycket i codice di procedura civile (civilprocesslagen)).

- 15 Slutligen har verkställighetsdomstolen i nuvarande skede av det nationella målet befogenheter att ex officio bedöma huruvida exekutionstiteln finns och huruvida fordringsbeloppet är korrekt, men inte att pröva handlingens implicita innehåll.
- 16 Den hänskjutande domstolen hänvisar vidare till EU-domstolens praxis, enligt vilken ”det genom direktivet införda skyddssystemet grundas på tanken att konsumenten befinner sig i underläge i förhållande till näringsidkaren, i fråga om såväl förhandlingsposition som informationsnivå, vilket medför att konsumenten godkänner villkor som näringsidkaren har utformat i förväg, utan att kunna påverka villkorens innehåll”, och ”[d]et mål som eftersträvas med artikel 6 i direktiv [93/13], enligt vilken medlemsstaterna skall föreskriva att oskäliga villkor inte är bindande för konsumenterna, [inte skulle] kunna uppnås om konsumenterna var skyldiga att själva göra gällande att sådana villkor är oskäliga. I tvister om mindre värden kan advokatarvodet överstiga värdet på det som tvisten gäller, vilket kan avskräcka konsumenten från att försvara sig mot tillämpningen av ett oskäligt villkor. Även om det är riktigt att de processuella reglerna i flera medlemsstater medger att enskilda försvarar sig själva i sådana tvister, föreligger en inte obetydlig risk för att konsumenten, bland annat på grund av okunnighet, inte gör gällande att det villkor som han ställs inför är oskäligt. Av detta följer att ett verksamt konsumentskydd endast kan uppnås om den nationella domstolen får bedöma ett sådant villkor ex officio” (EU-domstolens dom av den 27 juni 2000, Océano Grupo Editorial och Salvat Editores, C-240/98–C-244/98, EU:C:2000:346, punkterna 25 och 26).
- 17 Den hänskjutande domstolen är av den uppfattningen att genom dom av den 4 juni 2009, C-243/08, Pannon GSM Zrt. (EU:C:2009:350), har den befogenhet som de nationella domstolarna hade mot bakgrund av domen Océano blivit en egentlig skyldighet att göra en prövning ex officio av huruvida ett avtalsvillkor är oskäligt så snart de – såsom anges i punkt 35 i domen Pannon – har kännedom om ”de rättsliga eller faktiska omständigheter som därvid krävs” (och utan att detta påverkar behovet att inhämta konsumentens förklaring att denne önskar återopa att avtalsvillkoret är oskäligt och inte bindande). Nämda skyldighet är i överensstämmelse med domstolarnas uppgift att säkerställa att det skydd som eftersträvas med bestämmelserna i direktiv 93/13 ges ändamålsenlig verkan.
- 18 För övrigt har EU-domstolen slagit fast att artikel 6.1 i direktiv 93/13 utgör ”en tvingande bestämmelse som, med hänsyn till att den ena avtalsparten befinner sig i underläge, har till syfte att ersätta den formella jämvikt mellan avtalsparternas rättigheter och skyldigheter som följer av avtalet med en verklig jämvikt så att parterna blir jämbördiga” och att ”[d]et allmänintresse som ligger till grund för direktivets skydd för konsumenterna är av sådan art och omfattning att det dessutom är motiverat att ålägga de nationella domstolarna en skyldighet att ex officio pröva huruvida ett avtalsvillkor är oskäligt och därigenom kompensera för obalansen mellan konsumenter och näringsidkare” (EU-domstolens dom av den 26 oktober 2006, C-168/05, Mostaza Claro, EU:C:2006:675, punkterna 36 och 38). Betydelsen av intresset bakom det skydd som konsumenterna garanteras i

direktiv 93/13 har ytterligare bekräftats i de avgöranden där EU-domstolen mot bakgrund av likvärdighetsprincipen (som i kombination med effektivitetsprincipen fastställer gränserna för principen om medlemsstaternas processuella autonomi) har slagit fast att artikel 6 i direktiv 93/13 är att likställa med de nationella bestämmelser som inom den inhemska rättsordningen utgör tvingande rätt (se, bland annat, EU-domstolens dom av den 21 december 2016, C-154/15, C-307/15 och C-308/15, Gutiérrez Naranjo, EU:C:2016:980, punkt 54).

- 19 I denna riktning går enligt den hänskjutande domstolens uppfattning de avgöranden där EU-domstolen genom tillämpning av antingen likvärdighetsprincipen eller effektivitetsprincipen har tilldelat de nationella domstolarna befogenheter att genomföra utredningar ex officio (se, bland annat, dom av den 9 november 2010, C-137/08, VB Pénzügyi Lízing Zrt., ECLI:EU:C:2010:659) samt de avgöranden enligt vilka det under vissa villkor är tillåtet att frånga rättskraften.
- 20 I fråga om den sistnämnda kategorin hänvisar den hänskjutande domstolen till EU-domstolens dom av den 6 oktober 2009, C-40/08, Asturcom, EU:C:2009:615, där det i punkt 53 slogs fast att, ”i den mån den nationella domstol som ska pröva en ansökan om verkställighet av en lagakraftvunnen skiljedom enligt nationella processregler är skyldig att ex officio bedöma en skiljeklausuls förenlighet med nationella regler som utgör tvingande rätt, är den även skyldig att ... ex officio pröva huruvida skiljeklausulen i fråga är oskälig enligt artikel 6 i nämnda direktiv”.
- 21 I nämnda dom uteslöt EU-domstolen att den berörda spanska domstolen, som skulle pröva en ansökan om verkställighet av en skiljedom som inte hade överklagats och som var meddelad i ett förfarande utan konsumentens deltagande, genom tillämpning av effektivitetsprincipen ex officio kunde fastställa att ett avtalsvillkor (i den då aktuella situationen avtalsvillkoret om skiljedomstolens säte) var oskäligt.
- 22 Den hänskjutande domstolen anför även att generaladvokaten Trstenjak i samma mål hade dragit en annorlunda slutsats, nämligen att den nationella domstolens fastställande ex officio var den lösning som bäst tog hänsyn till konsumentskyddssyftet i direktiv 93/13 samt att konsumentens passivitet i det förfarande som ledde till exekutionstiteln (som för övrigt inte ägde rum i allmän domstol) kunde åtgärdas i samband med verkställigheten av samma titel.
- 23 Enligt den hänskjutande domstolens uppfattning skiljer förevarande mål sig från det mål som avgjordes genom domen Asturcom.
- 24 Det förfarande som Asturcom inledde var nämligen ett icke-kontradiktoriskt förfarande, inom ramen för vilket domstolen med hänsyn tagen till den (fysiska) frånvaron av gäldenären (som redan hade varit passiv i det förfarande som hade lett till exekutionstiteln) enbart hade befogenhet att besluta att utfärda eller inte utfärda den allmänna exekutionsordern.

- 25 I det nu aktuella exekutionsförfarandet har gäldenären däremot framställt en invändning (således har den passivitet som ledde till det lagakraftvunna betalningsföreläggandet upphört) och förklarat sig vilja åberopa att avtalsvillkoren är oskäligen.
- 26 Genom dom av den 18 februari 2016, C-49/14, Finanmadrid, EU:C:2016:9, fann EU-domstolen emellertid att det spanska processrättsliga systemet, som inte tillät den domstol vid vilken talan om verkställighet av ett betalningsföreläggande hade väckts att ex officio pröva huruvida avtalsvillkor i det avtal som utgjorde grunden för fordran var oskäligen, var i strid med effektivitetsprincipen enligt direktiv 93/13/EEG.
- 27 Med avseende på den aktuella situationen hyser den hänskjutande domstolen tvivel om huruvida både avtalsvillkoret om dröjsmålsräntans storlek till förmån för borgenären och det avtalsvillkor där det i tillägg till dröjsmålsräntan fastställs en förseningsavgift ”på 8 procent” är förenliga med artikel 33.2 f i lagstiftningsdekret nr 206 (och motsvarande bestämmelse i direktiv 93/13).
- 28 Det framgår av betalningsföreläggandet att den domstol som beviljade föreläggandet inte tog ställning till huruvida ovannämnda avtalsvillkor var oskäligen.
- 29 I enlighet med nationell lagstiftning och rättspraxis fick betalningsföreläggandet rättskraft eftersom YB inte framställde någon invändning. Det ska vidare påpekas att (avsaknaden av) oskäligen avtalsvillkor i avtalet mellan borgenären och gäldenären nu omfattas av implicit rättskraft.
- 30 Mot bakgrund av principen om likvärdigt skydd innebär detta att verkställighetsdomstolen inte får pröva huruvida avtalsvillkoren i ovannämnda avtal är oskäligen. Detta är resultatet av dels att verkställighetsdomstolen enligt nationell lagstiftning inte får pröva det ”implicita” innehållet i den rättsliga exekutionstiteln, dels att exekutionstiteln nu har rättskraft.
- 31 Den hänskjutande domstolen önskar följaktligen få klarhet i huruvida behovet av att ersätta den formella jämvikt mellan avtalsparternas rättigheter och skyldigheter som följer av avtalet med en verklig jämvikt så att parterna blir jämbördiga tillåter att verkställighetsdomstolen upplyser konsumenten (trots att denne var passiv i det förfarande som ledde till det rättsliga avgörande som nu har vunnit laga kraft) om att avtalsvillkoren kan vara oskäligen, för det fall att denna oskälighet inte uttryckligen har uteslutits i det lagakraftvunna avgörandet, och huruvida samma domstol, för det fall att konsumenten förklarar sig vilja åberopa att nämnda avtalsvillkor är oskäligen, får bedöma om avtalsvillkoren är oskäligen trots att verkställighetsdomstolen inte får genomföra någon bedömning av det implicita innehållet i den rättsliga exekutionstiteln och trots att denna har fått rättskraft.
- 32 Den omständigheten att domstolsprövningen av huruvida avtalsvillkor är oskäligen inte får göras kan enligt den hänskjutande domstolens uppfattning leda till ett

ofullständigt och otillräckligt konsumentskydd, således att det går miste om en verkningsfull åtgärd för att få användningen av oskäligen avtalsvillkor att upphöra.

- 33 En domstols initiativ att upplysa konsumenten om den möjliga överträdelsen av bestämmelser som syftar till att skydda den svagare avtalsparten påverkar inte domstolens opartiskhet.
- 34 Den hänskjutande domstolen erinrar om EU-domstolens uttalande att begreppet opartiskhet, med avseende på en domstol, innebär att ”domstolen ska hålla samma avstånd i förhållande till parterna i målet och till parternas respektive intressen med avseende på saken i målet”. Sett ur detta perspektiv är den omständigheten att en domstol utövar befogenheter ex officio långt ifrån något uttryck för bristande opartiskhet, utan snarare uttryck för idén att domstolen inte endast avgör ett mål mellan parter utan att den företräder samhällets allmänintresse (se, för ett liknande resonemang, dom av den 14 juni 2017, C-685/15, *Online Games*, EU:C:2017:452, punkterna 61 och 64).
- 35 Förutom att ta hänsyn till ovannämnda aspekt om opartiskhet har den hänskjutande domstolen även baserat sin begäran om förhandsavgörande på artikel 47 i stadgan, som enligt EU-domstolens uppfattning är av betydelse för att ”säkerställa de rättigheter som enskilda har enligt direktiv 93/13 mot tillämpningen av oskäligen avtalsvillkor” (dom av den 17 juli 2014, C-169/14, *Sánchez Morcillo*, EU:C:2014:2099, punkt 35).